

God uddannelse for alle - også for unge med særlige behov?

Lærer og Cand. Pæd. i Generel pædagogik
Leo Komischke-Konnerup

En pædagogisk diagnose

- Specialundervisning på hovedet - almene pædagogiske synspunkter, Klim 2010
- Specialundervisning vender sagen på hovedet - forveksler mål og midler
- Historisk har specialpædagogikken giftet sig psykologi, neurologi, medicin, sociologi men ikke rigtig med pædagogik (opdragelse og undervisning som bidrag til et menneskeligt liv)
- Et pædagogisk perspektiv ser noget andet end fx psykologi eller sociologi: Mennesket som lærende væsen, alt skal læres - også dumhed!
- Man kan (effektivt) lære dumhed i skole og uddannelse! Man kan lære at man ikke kan lære og ikke hører til i skolen. Det er et pædagogisk fremkaldt handicap (almenpædagogisk/socialpædagogisk grunderfaring)

Ph.d.-projektets udløser

- God specialpædagogisk praksis anerkender at om-læring er den fundamentale forudsætning for at eleverne kan profitere af specialpædagogisk hjælp, teknologi: Eleverne må lære at de kan lære og hører til i skole og uddannelse før de kan lære det samme som alle andre unge lærer i skole og uddannelse
- Hvordan kan specialpædagogisk praksis/uddannelse tilrettelægges således at om-læring bliver mulig i netop den type kontekst, hvor eleverne har lært at de ikke kan lære og ikke hører til?
- Hvordan kan pædagogisk praksis/uddannelse i det ordinære skole- og uddannelsessystem tilrettelægges således at ingen her lærer at de ikke kan lære og ikke hører til?

Projektet kort

- Projektet er udviklet i samarbejde med 30 frie skoler og uddannelsessteder for unge med særlige behov (Skolesammenslutningen Ligeværd og Foreningen af uddannelsessteder i Ligeværd)
- Aalborg Universitet, Institut for Kommunikation, vejledere: Thomas Szulevicz og Lene Tanggaard
- Empiriske og teoretiske studier med udgangspunkt i pædagogisk praksis på 2 udvalgte institutioner:
- En efterskole for unge med særlige behov
- Et STU-tilbud på et helhedsorienteret uddannelsessted for unge med særlige behov

Hvorfor frie skoler og uddannelsessteder?

Nogle antagelser:

- Disse skoler og uddannelsessteder har gjort betydningsfulde pædagogiske erfaringer med skole og uddannelse for unge med særlige behov
- Fordi disse steder er frie har de i vidt omfang haft mulighed for at udvikle deres pædagogiske praksis med et minimum af indblanding fra "staten". De har fået lov at eksperimentere, udvikle, gå deres helt egne veje
- Disse steders erfaringer kan gøres almene og interessante for spørgsmålet om uddannelse i ordinær skole og uddannelse

Formål, perspektiv og metode

- At undersøge, beskrive og vurdere en fri og specialiseret pædagogisk praksis for unge med særlige behov med henblik på at udvikle et pædagogisk bidrag til spørgsmålet om uddannelse til alle og derfor også til spørgsmålet om inklusion og eksklusion i det ordinære skole- og uddannelsessystem. Derfor
- Almenpædagogisk-handlingsteoretiske perspektiv: pædagogik er en almen menneskelig praksis og pædagogik er en videnskab *om* og *for* pædagogisk praksis (pædagogikkens egne begreber, sammenhænge og problemer)
- Empiriske studier (deltagende observation, samtaler, dokumenter)
- Pædagogisk-teoretiske studier (hjælp til pædagogisk beskrivelse, analyse og fortolkning)

Tre grundlæggende spørgsmål

Jeg arbejder med at undersøge og beskrive pædagogisk praksis på de to institutioner på tre niveauer og ud fra 3 grundlæggende spørgsmål:

- Hvilke handlingsformer? (hvad gør og siger lærerne helt konkret?) (indretninger og materialer?) (pædagogikkens hvordan)
- Hvilke normative antagelser knytter sig til disse handlinger? (antagelser pædagogik og læring, om menneske og samfund, forholdet imellem dem) (pædagogikkens hvorfor)
- Hvilke institutionelle selvforståelser? (pædagogikkens hvorhenne, sted)

Pædagogikken har to sider - et alment pædagogisk perspektiv

Pædagogikkens individuelle side:

- "Bilksamkeit" (lærings- og dannelsesevne, medvirken) (hunde og søløver) (antropologisk konstant, driftspræmis)
- **Opfordring til selvvirksomhed** (selvvirksom medvirken i lærings- og dannelsesprocesser) (at opdage sin menneskelige mulighed)

Pædagogikkens samfundsmæssige side:

- Indføring i et samfundsmæssigt liv og dets praksisområder
- Anerkendelse af alle menneskelige evner og interesser som lige værdifulde for dannelsen af et helt menneske (pædagogisk kritik) (humant og demokratisk samfund)

Gentagelsens pædagogik?

Gentagelse træder frem som et markant fænomen i skolens og uddannelsesstedets hverdag.

Gentagelse har et dårligt ry i nutidens pædagogik - berettiget eller uberettiget?

Hvilken karakter har disse gentagelser?

Er der tale om pædagogiske gentagelser - eller er det økonomiske, administrative eller andre ikke-pædagogiske gentagelser?

Gentagelsens tidslige placeringer og tilhørende undervisningsidealer

- **Gentagelse som forberedelse:** Gentagelsen placeret før den pædagogiske interaktion - undervisning som menneskeligt samvær, et **etisk møde** (socialpædagogisk forståelse/efterskole/kostskole/sociale døgninstitutioner)
- **Gentagelse som vekselvirkning:** Gentagelsen centralt placeret midt i undervisningen - situationsbestemt pædagogisk interaktion, undervisning er et dannelsesmøde, at blive eller opdage **menneskelighed** (pædagogisk difference) (konstitutiv for pædagogisk praksis)
- **Gentagelse som øvelse:** Gentagelse placeret efter den pædagogiske interaktion - undervisning som bekræftelse og indøvelse af noget **allerede lært** (hukommelse, indlæring) (pædagogisk-psykologisk figur)

Mekaniske og artistiske gentagelser

Pædagogiske gentagelser er ikke mekaniske reproduktioner af noget identisk men forandrer det der gentages og den der gentager
(naturvidenskabelige og humanistiske gentagelser)

Pædagogiske gentagelser sigter på udvidelse gennem disciplinering, undervisning, vejledning (Herbart 1806, Benner 1987/2012).

- **Disciplinering** (ude fra bestemt orden som sigter mod dens egen ophævelse) (den voksnes ansvar overfor den opvoksende)
- **Undervisning** (sigter på teoretisk eller praktisk viden) (teoretisk boglig læring eller erfarings- og situationsbestemt læring)
- **Vejledning** (vejledning om livet i pædagogisk praksis og efter pædagogisk praksis)

Gentagelsens pædagogiske dimensionering

Jeg finder disse dimensioner repræsenteret i alle de gentagelser jeg har lagt mærke til i mine undersøgelser fx i

- Måltidets gentagelse
- Gåturens gentagelse
- Hus- eller morgenmødets gentagelse
- Værkstedets gentagelse

Jeg antager at det er muligt at beskrive en institutions pædagogiske profil, dens pædagogiske DNA, ud fra den måde hvorpå disse tre dimensioner er vægtet og sammensat i institutionens gentagelser. Hvilken type institution

Hvilke grundlæggende pædagogiske handlingsformer gentager sig?

1. Arrangementet som pædagogisk handlingsform, der svarer på den pædagogiske diagnose:

- Værksteder, ungdomskollektiver, fester, møder, mid. arr. (re-entry) dannelsesanledninger
- Bygger på en forestilling om at livet lærer, læring foregår i livsnære praktiske kontekster, læring kommer til syne i konkrete kontekster, ikke løsrevet fra disse
- Svag pædagogisk form, afhængig af interessen, læring foregår ubemærket (diagnose)
- Læring/dannelse gennem deltagelse i (kunstigt skabte) konkrete situationer, pædagogiske set-ups,
- Fastfrosne didaktiske beslutninger og muligheder, (skal tøs op gennem interaktion) (mange handlingsformer mulige)

Fortsat ...

2. Taktfuldhed som pædagogisk handlingsform

- Grundfiguren er den pædagogiske difference, læring er usynlig, kultur - natur
- Pædagogisk handlen er eksperimenterende, veksler
- mellem nærhed og distance, mellem fokus på individ og fællesskabet, mellem fokus på elev eller menneske
- mellem bestemthed og opfordring til selv- og medvirksomhed (fx gennem interesse)(jeg har bestemt og hvad tænker du selv)
- mellem travlhed og god tid, fordybelse og sammenhæng etc.

Den ordentlige lærer og pædagog

- Giver ikke op men har modet til at eksperimentere
- Vurderer i situationen, hvad der skal gøre hhv. ikke gøres
- Er person og ikke blot ekspert i undervisning
- Kan noget fagligt - fx gartneri, skovbrug, musik, sport, mad - er også selv interesseret og engageret i noget
- Har pædagogisk forståelse - dobbeltblik på eleven
- Har organisatorisk friheden til og forventningen om at være en ordentlig lærer og pædagog